

WILLIAM SHAKESPEARE'IN HAMLET YAPITININ A. J. GREIMAS'IN EYLEYENSEL ÖRNEKÇESİNE GÖRE ÇÖZÜMLENMESİ

Uğur BALOĞLU

İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Tasarımı Anabilim Dalı, İstanbul
ugur_baloglu@hotmail.com

ABSTRACT

The analysis of semiology has been previously used in only linguistic analysis but in time it was started to be used to analyse in different areas such as cinema, music, advertising poster etc. In this article, Algirdas Julien Greimas's the actantial model and narrative curriculum will be discussed who was inspired by narrative science of Vladimir Propp in respect to the structuralism and making up his own analysis method. Considering these facts, William Shakespeare's play 'Hamlet' adaptation is going to be analyzed according to A.J. Greimas's actantial model.

Key words: William Shakespeare, Hamlet, Greimas

GİRİŞ

Sinema, yirminci yüzyıla gelindiğinde tiyatro, roman gibi yeni bir anlatı sanatı olarak insanlarla tanışmıştır. Diğer sanat dallarından hem teknolojik olarak görsel ve devinimli olması hem de anlatısal yapıdaki olay örgüsü düzeninde kişi, zaman ve uzam kavramlarıyla istediği gibi oynayarak çok güçlü bir iç dinamiğe sahip olması bakımından farklıdır.

Sinema sanatı, ilk yıllarından bugüne insanlara çeşitli konu ve türlerde öyküler anlatarak dikkatini çekmiştir. "İnsanlar sinemaya Christian Metz'in dediği gibi "öykü görmeye gitmeye" başlamışlar ve sürükleyici ve heyecanlı olay örgüsüne sahip filmleri çok beğenmişlerdir."¹ "Klasik anlatı sinemasında temel ilke aksiyondur. Aksiyonu hareketlendiren ise olaylar dizisidir."² Genel olarak serim, düğüm ve çözümden oluşan klasik anlatı yapısında dramatik yapıda, genel bilgilendirme yapılan serim bölümünden sonra herhangi bir durumdan kaynaklanan "çatışma" sonrasında yükselen aksiyon ile düğüm bölümüne gelinir. Düğüm bölümünde aksiyon yükselir ve doruk noktaya ulaşır. Sonrasında aksiyon düşer, her şey çözülür ve anlatı sonuca kavuşur. Sinemada dramatik yapı oluşturulurken, çekim özellikleri, sahne sırası gibi birçok öğeyle anlatının yapısı oluşturulur. Anlatıların yapısı ile ilgili ilk önemli çalışmayı, Rus halk masallarını yapısal bir yaklaşımla inceleyen ve yaptığı çözümlemeyle bütün olağanüstü masalların kaynaklandığı temel yapıyı ortaya çıkaran dilbilimci Vladimir Propp yapmıştır.³ "Vladimir Propp incelediği masalların anlatı yapısını, masal kişilerinin işlevlerinden, yaptıkları eylemlerden yola çıkarak inceler. İşlev'i 'bir kişinin olay örgüsünün akışı içinde taşıdığı anlam açısından betimlenmiş eylemi' olarak tanımlar."⁴

"Geliştirdiği yapısal anlatı çözümleme yönteminde V. Propp, Rus halk masallarında otuz bir işlev saptayıp kahramanları bu işlevlere göre, eylem alanlarıyla tanımlandıklarını belirttikten sonra, söz konusu masalları yedi tür kahraman içeren bir anlatı olarak tanımlamıştır."⁵ V. Propp'tan esinlenen çağdaş Fransız göstergebilimci Algirdas Julien Greimas ise, bu işlevleri öncelikle bir eyleyen sorunu olarak ele almış, anlatı kuramını geliştirerek otuz bir işlevi altı

¹ Christian Metz, (Çev. Oğuz Adanır), Sinemada Anlam Üstüne Denemeler, Tümer Reklamevi, 1986, s.43.

² Seyide Parsa, Film Çözümlemeleri, Multilingual Yayınları, 2008, s.74

³ Bkz. Hülya Dündar, Milli Folklor Dergisi, Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi, 7. Sayı, 2002, s.115

⁴ Vladimir Propp, (Çev. Mehmet – Sema Rifat), Masalın Biçimbilimi, Bilim, Felsefe, Sanat Yayınları, 1985, s.31.

⁵ A.g.m., ss:180-181.

işleve, yedi kahramanı da yine altı kahramana indirgeyerek “eyleyensel örnekçeyi” oluşturmuştur.

Bu çalışmada Propp’tan esinlenerek ilk anlamlı göstergebilimsel çözümlemeyi yapan Greimas’ın göstergebilimsel çözümleme yöntemi olan dizimsel yaklaşımla “eyleyensel örnekçesi” uygulanmaktadır.

Yapısalcılık

Yapısalcılık, “adından da anlaşılacağı üzere, incelenecek nesnenin yapısına yönelmektir; yüzeydeki bir takım fenomenlerin altında, derinde yatan bazı kuralların ya da yasaların oluşturduğu bir sistemi, yapıyı aramaktır.”⁶ Türk dilbilimcisi ve sinema tarihçisi Nijat Özön’e göre yapısalcılık; “bir bütünü (yapıyı ya da kimilerine göre dizgeyi) oluşturan çeşitli öğeleri ve bölümleri birbirleriyle ilişkileri bakımından inceleyen, çözümleyen ve bütünü oluşturan birimleri ortaya çıkaran, sonra da bu birimlerin bütünü (yapıyı, dizgeyi) nasıl oluşturduklarını araştıran yöntemdir.”⁷ Yapısalcılıkta, olgular bir bütünün öğeleri olarak ve bu bütün içindeki ilişkileri bakımından tek tek ele alınmaktadır. Herhangi bir sistemde birimler tek başlarına değil, bu sistem içerisinde yer alan diğer birimlerle anlam kazanırlar. Gerçek, tek tek nesnelere üzerinden değil, nesnelere arasındaki ilişkiler yoluyla saptanır. Yüzeydeki görüntünün altında, derinde yatan kuralların ve yasaların oluşturduğu yapıyı arayan bir yöntem olan yapısalcı yöntem, yapıyı oluşturan birimlerin tek başlarına anlam taşımadıklarını, yapı içinde birbirleriyle olan bağıntılarından anlam kazandıklarını savunur. Yapısalcı incelemede hedeflenen amaç iki temel üzerinde ifade edilebilir: Ele aldığı yazının iskeletini ortaya çıkararak o yazıyı betimler ya da yazının aracılığıyla (ve ona benzeyen başka çalışmalara dayanarak) edebiyatın özelliğini, yapılarını bulmaya çalışır.⁸

Yapısalcılık bir açıklama değil, bir açıklama yöntemidir. Piaget’e göre “ Yapısalcılık bir yöntemdir bir öğreti değildir, ancak öğretisel sonuçları çok olmuştur. Bir yöntem olduğundan uygulanabilirliği kısıtlıdır ve verimliliğinden dolayı başka yöntemlerle birleştirilmiştir.”⁹ Bu yöntemin temel yönelimlerinin karmaşık olmadığını Saussure’dan Greimas’a tüm yapısalcıların yapıtlarında kolayca saptanabileceğini Tahsin Yücel şu şekilde özetlemiştir:

“Ele alınan nesnenin ‘kendi başına ve kendi kendisi için’ incelenmesi;

- Nesnenin kendi öğeleri arasındaki bağıntılardan oluşan bir ‘dizge’ olarak ele alınması;
- Söz konusu dizge içinde her zaman işlevi göz önünde bulundurma ve her olguyu bağlı olduğu dizgeye dayandırmanın sonucu olarak, nesnenin artsüremlilik içinde değil, eşsüremlilik içinde değerlendirilmesi;
- Bunun sonucu olarak, köken, gelişim, etkileşim, vb. türünden artsüremsel sorunlara ancak nesnenin elden geldiğince eksiksiz bir çözümlemesi yapıldıktan sonra ve bunlarında dizgesel olarak ele alınmalarını sağlayacak yöntemler geliştirilebildiği ölçüde yer verilmesi,
- Nesnenin ‘kendi başına ve kendi kendisi için’ incelenmesinin sonucu olarak, ‘doğaötesel’ değil, ‘özdekeçi’ bir tutum izlenmesi;

Bu yaklaşımın felsefel, siyasal ya da sanatsal bir öğreti değil, tutarlı bir çözümleme yöntemi olmaya yönelmesi, dolayısıyla düşünsel yaklaşımla fazla bir ilgisi bulunmaması.”¹⁰

Levi-Strauss yapısalcılığın bir felsefe değil, bilimsel bir yöntem olduğunu sürekli yinelemiştir. Piaget’e göre de öyledir; yapısalcılığın daha şimdiden epeyce uzun bir tarihi varsa, bundan çıkarılacak sonuç, burada bir öğreti ya da bir felsefe değil, terimin içerdiği tüm uygulamın özellikleri, zorunluluklar, düşünsel dürüstlük, birbirini izleyen kestirimlerdeki

⁶ Berna Moran, Yazın Kuramları ve Eleştiri, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999, s.186.

⁷ Nijat Özön, Sinema, televizyon, video, bilgisayarlı sinema sözlüğü yapısalcılık Maddesi, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2000.

⁸ Bkz. Süheyla Bayrav, Yapısal Dilbilim, İstanbul, Multilingual Yayınları, 1998, s.174.

⁹ Jean Piaget, Yapısalcılık, İstanbul, Doruk Yayınları, 1999, s.129.

¹⁰ Tahsin Yücel, Yapısalcılık, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, 1999, s.16.

ilerlemeyle birlikte bir yöntem söz konusu olduğudur; böyle olmasa, çok aşılış olurdu” demiştir. Yapının iç düzeyine yönelmek, dışta kalan etkenlerden incelemeyi ilk anda arıtmak, gerekirse bunları sonradan yapının gösterdiği yönde değerlendirmek, sürede olsun, uzamda olsun bağımsız bütünle yetinmek başlıca tutarlılık ve geçerlilik ölçütüdür.¹¹

Yapısalcılık 20. yüzyılın başlarından İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure’ün ‘Genel Dilbilim Dersleri’nde dilsel olguların incelenmesi üzerine ortaya attığı düşüncelerle oluşmaya başlamıştır. Yapısalcılığın kökenini oluşturan ilk kaynak olarak düşünülen bu kitap aslında yapısalcı çözümlemenin ilk örneklerini vermiş ve dilbilimde yeni bir dönem başlamıştır. Bu kitap yalnızca dilbilimsel araştırmalar değil, birçok bilim dalı için vazgeçilmez bir kaynak haline gelmiştir. Saussure, dilin tarihsel boyutuyla beraber dizgesel boyutu da olduğunu öne sürmüş ve dizge anlayışının içerdiği ve çağdaş dilbilimin dil olgusuna yaklaşımının temel unsurlarını oluşturacak olan ilkeleri ileri sürmüştür.¹² Saussure’ün dil olgusuna yaklaşımının temelinde dizge kavramı yatmaktadır. Bu kavram daha sonra ‘yapı’ kavramı ile değiştirilmiş ve yapısalcılığın temel kavramı olarak benimsenmiştir. Yapı kavramını “iki terimin ve bu iki terim arasında bir bağıntının varlığı” olarak tanımlayabiliriz.

Buna göre; “Bir nesne-terimin tek başına bir anlam taşımadığını, anlamın her zaman bir bağıntıyı varsaydığını, dolayısıyla anlamın zorunlu koşulunun terimler arasında bir bağıntı bulunması olduğunu kesinleyebiliriz.”¹³

Yapısalcılık daha çok antropoloji ve dilbilim alanlarında etkili olmakla birlikte, psikoloji, psikanaliz, edebiyat eleştirisi, tarih felsefesi ve göstergebilim gibi çok çeşitli alanlarda da uygulanmıştır. Özellikle Roland Barthes’ın yapıtlarında, “yazar” kavramını eleştiri gündemine almasıyla geleneksel edebiyat eleştirisinden ayrılan bir metin çözümleme anlayışı ortaya çıkmıştır. Yapısalcılığın ilkelerini ilk kez dilin dışına çıkararak antropolog Claude Levi-Strauss olmuştur.¹⁴ Levi-Strauss kültürü bir sistem olarak ele almakta ve öğeleri arasındaki yapısal ilişkileri göz önünde tutarak çözümlenmektedir. Ona göre, kültür sistemlerindeki evrensel kalıplar insan zihninin değişmeyen yapısının ürünüdür. Akrabalık ilişkileri; sanat, din, mitler, törenler ve yemek pişirme gelenekleri üzerine kapsamlı çözümlenmelerinde bunu saptamıştır. Levi-Strauss için yapı terimi öncelikle zihinsel yapı anlamını taşımaktadır. Bir başka deyişle, dilbilimin insanbilimlerinin tüm dallarına açık olduğu savından yola çıkarak yapısal antropolojiyi yapısal ilkeler üzerine temellendirmektedir. Yapısalcılık bunun dışında A.J. Greimas gibi göstergebilimcilerin, yapısal dilbilimin ilkelerini psikanalize uygulayan Jacques Lacan’ın, hümanizm ve tarihselciliğe yönelttiği eleştirilerle Marksizm içinde yapısalcı bir çizgiyi temsil eden Louis Althusser’in ve daha çok yapısalcılık sonrası Fransız düşüncesi içinde değerlendirilen Michael Foucault ve Jacques Derrida gibi düşünürlerin de çıkış noktasını oluşturmuştur.¹⁵ Yapısalcılık ilkin Saussure’nin “Genel Dilbilim Dersleri” adlı kitabıyla dilbilimde kullanılmış olsa da, Greimas bunu göstergebilimde geliştirmiştir. Yapısalcı çözümlenmeler sinema, reklam, tiyatro ile ilgili bir çok alanda uygulanmıştır.

¹¹ Bkz. A.g.y., s.175.

¹² Bkz. Ayşegül Yüksel, Yapısalcılık ve Bir Uygulama, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 1995, s.20.

¹³ Tahsin Yücel, A.g.y., s.105.

¹⁴ Bkz. Alev Parsa, ‘Mutluluk Paradoksu Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesiyle, İzmir, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV Sinema Bölümü.

¹⁵ Bkz. Ana Britannica, C.33, Ana Yayıncılık, 1990.

FİLMİN A.J. GREİMAS'IN ANLATI İZLENESİ VE EYLEYENSEL ÖRNEKÇESİYLE ÇÖZÜMLENMESİ

Anlatı İzlenesi

Başlangıç Durumu

“Başlangıç durumu, kurulu düzenin bozulmasından önce, kişileri, zaman ve uzamın sergilendiği an”¹⁶ olarak tanımlanabilir. Film bir gece vakti Elsinore sarayının dış cepheden görüntüsü ile sarayın önünde gecenin soğukunda nöbet tutan asker ve kral Hamlet’in heykelinin birden canlanmasıyla başlar. Bu sahnede askerin tedirgin hali, bir şeyden korktuğunu anlatır. Nöbet değişiminde son günlerde gördükleri hayaleti kendi gözüyle görmesi için Hamlet’in en yakın arkadaşı Horatio’yu çağırmışlardır. Hayaleti gören ve konuşmaya çabalayan Horatio kendisiyle konuşmayan hayaletin oğlu Hamlet’le konuşacağını düşünür ve bu konuyu ona açar. Tereddütsüz bunu kabul eden Hamlet ertesi gece Horatio ve diğer askerlerle birlikte hayaletin görüldüğü yere gider. Ayrıca bu evrede diğer kişiler de kısaca tanıtılmıştır. Hamlet’in amcası Claudius ölen abisinin karısı Gertrude ile evlilik töreni yapmaktadır.



Resim 1-2-3. “Hamlet” Filminin İncelenen Kesitleri

Dönüştürücü Öge

“Dönüştürücü öge filmde gerçekleşen bir olay birdenbire başlangıçtaki durumu sarsar ya da altüst eder.”¹⁷ Bununla birlikte kurulu düzen bozulur. Filmi incelediğimizde, dönüştürücü ögenin filmin başladığı zamandan önce olduğu görülür. Claudius abisi kral Hamleti, filmin başlangıcından yaklaşık bir ya da iki ay önce zehirleyerek öldürmüştür. Ancak bu olayı kimse görmediğinden Claudius’tan başka kimse bilmemektedir. Ta ki hayaletin Elsinore’u ziyaretine kadar. Burada ikinci bir dönüştürücü öge olarak düşünebileceğimiz doğaüstü bir olay gerçekleşmiş, kral Hamlet hayalet olarak tüm olanları anlatmak için geri dönmüştür. Babası ile konuşan Hamlet bütün olanları öğrenir. Hayaletin Claudius’tan oğ almasını istemesi üzerine, Hamlet babasına yemin ederek bu görevi kabul eder. Bundan sonra Hamlet tek bir amaç için, babasının öcünü almak için yaşayacaktır.



Resim 4-5. “Hamlet” Filminin İncelenen Kesitleri

Dinamik Olaylar Zinciri

“Bu evrede kurulu düzenin bozulmasıyla olaylar birbirini izler.”¹⁸ Filmin başı ile sonu arasında geçen evre gelişim süreci olarak da adlandırılabilir. Babasının amcası tarafından

¹⁶ Ayşe-Zeynel Kiran, Yazınsal Okuma Süreçleri, Ankara, Seçkin Yayınları, 2000, s.21.

¹⁷ Ayşe-Zeynel Kiran, A.g.y., s.21.

¹⁸ Ayşe-Zeynel Kiran, A.g.y., s.22.

öldürüldüğünü öğrenen Hamlet deli rolü oynamaya başlar. Bu nedenle, tüm dikkatleri üzerine çekmiş ve şüphelenen Claudius tarafından neden bu şekilde davrandığını öğrenmeleri için eski arkadaşlarını bile ona karşı kullanmıştır. Hamlet bu gelişim evresinde sürekli gelgit yaşamaktadır. Kendi başına kaldığı zamanlarda sürekli eylemsizliğinden dolayı kendine lanet etmektedir. Aynı şekilde düşüncelere daldığı zaman bir türlü eyleme geçememektedir. Babasının verdiği görevi yapmamak için sürekli bahaneler bulmaktadır. Bu evrede Hamlet'in eyleme geçmesini engelleyen kişiler olmuştur ancak en büyük engelleyici kendi aklısıdır. Bu konudaki destekleyicilerinden en önemlisi hiçbir zaman yanından ayrılmayan ve sadık kalan dostu Horatio'dur. Saraya tiyatro oyuncularının gelmesi üzerine amcasının katil olup olmadığından emin olmak isteyen Hamlet bir oyun düzenler. Oyun sırasında Claudius'un heyecanlanıp ayağa fırlamasıyla babasının katilinden emin olur. Ancak emin olduğu halde katil amcasını öldürebilecekken yine düşüncelere dalarak eyleme geçemez. Filmin sonunda annesi ve Leartes ölürken yaptıkları açıklamalarıyla düşünmesine fırsat kalmadan amcasını öldürür.

Filmde Hamlet'in bir türlü eyleme geçememesi, eline fırsatlar geçmesine rağmen babasının katili yerine farklı kişileri öldürmesi, ölüme göndermesi ve ölümüne neden olması görülmektedir. Filmin öyküsü Hamlet ve babasının öcünü alması üzerine kuruludur. Ayrıca filmin bu evresinde geçmişe dönüşlerle Hamlet'in Ophelia ile yaşadıkları ve çocukluğu ile ilgili bilgiler de verilmektedir. Filmde birden fazla doruk noktası vardır. Bunlardan ilki Claudius'un dua etmeye çalışırken Hamlet'in sessizce yaklaşarak kılıcını çekip öldürmeyi düşündüğü sahnedir. Ancak Claudius'u değil düşünmeden Polonius'u öldüren Hamlet sürgüne gönderilir.



Resim 6-7-8-9. "Hamlet" Filminden İncelenen Kesitler

Dengeleyici Düzenleyici Öğe

"Bu evrede olaylar zincirini çözüme kavuşturan ve durumu dengeleyen bir olay gerçekleşir."¹⁹ Hamlet kraliçenin odasında Polonius'u öldürdükten sonra babasının hayaletini tekrar görür. Hayalet, Hamlet'in körleşen hıncını ve uyuşuk davranıp vaktini, kafasını kötü kullanmasını uyardığına gelir. Aslında Hamlet suçunun farkındadır. Hayalet geldiğinde onun konuşmasından önce öcünü alamadığını, uyuşuk davrandığını söyler. Hayaletin tekrar gelişi Hamlet için bir nevi tazelenmedir. Bir türlü eyleme geçemeyen Hamlet katil amcasının buyruğu ile İngiltere'ye arkadaşlarının gözetiminde sürgüne gönderilmesine hiçbir tepki göstermeden kabul eder. Burada Hamlet ilginç bir şekilde sarayda kalıp babasının intikamını alacağı yerde uzaklara gönderilmeyi kabul etmiştir. Belki de tüm bu olanlardan bir süreliğine de olsa uzaklaşmak, kafasını toplamak istemiştir. Ancak yolda İngiltere'ye ölüme gönderildiğini anlayınca arkadaşlarını ölüme göndermiş, kendisi Danimarka'ya geri

¹⁹ Ayşe-Zeynel Kiran, A.g.y., s.22.

dönmüştür. Danimarka'ya döner dönmez sevdiği kızın Ophelia'nın ölüm haberini alır. Tüm olanlardan suçlanan Hamlet filmin son sahnesinde Claudius tarafından dolduruşa getirilen Ophelia'nın abisi Leartes'le düelloya benzer bir karşılaşma yapar. Karşılaşma sırasında annesi zehirlenir, rakibi Leartes hem zehirli meçle yaralanır hem de balkondan düşer ve ölürlür. Son nefeslerinde her şeyi açıklarlar. Bunun üzerine düşünmeye fırsat kalmadan Hamlet kaçmaya çalışan Claudius'u yakalar ve öldürür. Ancak kendisi de zehirli meçle yaralandığından orada çok geçmeden ölür. Gelişmede yaşanan tüm krizler burada çözülür. Hamlet içinde yaşadığı çatışmayı burada noktalar.



Resim 9-10-11-12. "Hamlet" Filminden İncelenen Kesitler

Bitiş Durumu

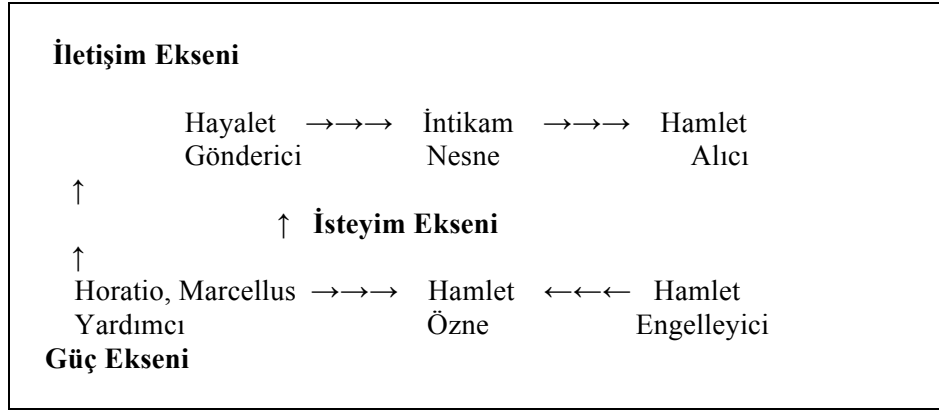
"Bu evrede, ya başlangıç durumuna dönülür ya da yeni bir durumun başlangıcı ortaya çıkar."²⁰ Hamlet filmi diğer filmlerden farklı olarak sonuçlanmıştır. Filmde verilen görev, kahramanda dahil olmak üzere sekiz kişinin ölümü ile sonuçlanır; yanlışlıkla öldürülen Polonius, babasının acısına dayanamayıp kendini intihar eden Ophelia, Claudius'un emriyle eski arkadaşlarına kazık atan Rosencrantz ile Guildenstern, filmin sonlarına doğru oğluna anne sevecenliğiyle yaklaşan ancak yeni eşinin oğlunu öldürmek için hazırladığı zehirli şarabı içen Gertrude, yine kralın dolduruşuna gelen Hamlet'i öldürmeye çalışan ancak kendi kazdığı kuyuya kendi de düşen Leartes, kardeşini öldüren ve diğer bütün kişilerin ölümüne sebep olan Claudius ve son olarak bir türlü aklına hükmedemeyen sürekli bahaneler bulup kendisine verilen görevi erteleyen, bir türlü eyleme geçemeyen ve bu yüzden diğer kişilerin dolaylı da olsa ölümüne neden olan Hamlet. Son evrede yeni bir durumun başlangıcı ortaya çıkar. Verilen görev yerine getirilmiş ve tüm krizler çözümlenmiştir. Kral ve prens ölmüş ülke kralsız kalmıştır, ordusuyla Danimarka'dan geçen Fortinbras, Hamlet'in de isteğiyle kral olmuştur. Danimarka'da yeni bir dönem başlamaktadır.



Resim 13. "Hamlet" Filminden Bir Kesit

²⁰ Ayşe-Zeynel Kiran, A.g.y., s.22.

Eyleyensel Örnekçe



Tablo 1. “Hamlet” Filminin Eyleyensel Örnekçesi

Özne – Nesne Karşılığı

Filmin öznesi prens Hamlet'tir. Hamlet babasının ölümünün ardından annesinin iki ay gibi kısa bir zaman sonra amcası ile evlenmesi üzerine derin bir üzüntüye kapılarak hayata küser. Bunun üzerine Hamlet ölmek ve ölümüyle her şeyin bitmesini, karanlık bir boşlukta yok olmayı ister. Çünkü Hamlet için dünyadaki tüm kötülükleri yok etmenin tek yolu kendimizi ortadan kaldırmak, yani kendi canımıza kıymaktır. Tüm bu duygu ve düşünceler içindeyken Hamlet babasının öldürüldüğünü öğrenir. Bunun üzerine Hamlet babasının öcünü almak ister. Burada nesne Hamlet'in babasının öcünü almasıdır. Özne ile nesne arasındaki etkileşim isteyim ekseninde yer almaktadır.

Gönderici – Alıcı Karşılığı

Filmde gönderici Kral Hamlet'in hayaletidir. Araf'tan gelen hayalet geceleri karanlıkta gezmeleri salık verildiğinden oğlu Hamlet'e kardeşi Claudius tarafından nasıl öldürüldüğünü anlatır. Sonrasında da öcünü almasını ister. Babasının ölümünün ve amcasının annesi Gertrude ile evlenmesinden duyduğu üzüntü, tiksinti ve nefretten dolayı Hamlet bu isteği hiç düşünmeden kabul eder. Burada Hamlet aynı zamanda gönderilen yerine konumlandırılmaktadır. Hamlet babasının öcünü birçok ertelemesine ve harekete geçemeyip atalette kalmasına rağmen almayı bilmiştir. Filmin iletişim ekseninde de gönderici olarak Hayalet ile alıcı olarak Hamlet yer almaktadır.

Yardımcı – Engelleyici Karşılığı

Filmde Hamlet'in babasının öcünü alması için ona yardım eden başta eski arkadaşı Horatio'dur. Hayaleti gördükleri andan beri sürekli Hamlet'i dinleyip onun emirlerine uymuş, hiç yanından ayrılmayarak ve sürekli mantıklı konuşmalarıyla Hamlet'e yol göstermiştir. Hamlet'in öcünü almasını engelleyen kişi yine kendisidir. Eline geçirdiği birçok fırsatı değerlendiremeyen Hamlet kendisine verilen görevi sürekli ertelemiş ve bir türlü eyleme geçememiştir. Bununla birlikte engelleyici rolünü Claudius'ta üstlenmektedir. Yardımcı, özne ve engelleyici de güç ekseninde yer almaktadır. Bu anlatılanlara göre eyleyenleri işlevlerine göre tabloştıracak olursak;

EYLEYENLER	OYUNCULAR	EYLEYENSEL İŞLEVLER
Gönderici	Hayalet	Eylemi belirleyen kişi
Nesne	Öç Alma	Eylemin konusu
Alıcı	Hamlet	Eylemin kendisi için gerçekleştiği kişi
Özne	Hamlet	Eylemi yapan kişi
Engelleyiciler	Hamlet, Claudius	Eylemi engelleyen kişiler
Yardımcılar	Horatio	Eyleme yardım eden kişiler

Tablo 2. “Hamlet” Filminin Kişi Çözümlemesi

SONUÇ

Yedinci sanat olarak kabul edilen sinema sanatının olanakları kullanılarak her şey sinemasal bir ürüne dönüştürülebilmektedir. Bir tiyatro oyunu, bir roman ya da bir portre, bir heykel gibi sinemasal olmayan metin ya da görsel ürün olsalar, ve hatta “*sinemaya uygun olmayan*” olarak yansıtılsalar bile “*sinema diline*” dönüştürülüp, bu dönüştürülen sanattan sadece genel bir tema alınıp sinemanın kendi gerçekliğine yerleştirilerek “*sinemaya özgü bir yapıt*” yaratılabilir.

Bu çalışmada, William Shakespeare’in ölümsüz yapıtı “Hamlet” ve bu yapıtın sinemaya uyarlanması arasındaki temel farklılıkları incelemek amacıyla, iki metindeki gösterenlerden yola çıkarak, anlam aktarımının ne tür göstergelerden yararlanılarak gerçekleştirildiği üzerinde durduk.

Yapısalcı bir çözümleme ile anlatısal açıdan her iki metne yoğunlaşılan çalışmada, daha sonra Fransız göstergebilimci ve Fransız Göstergebilim Okulu’nun kurucularından Julien Algirdas Greimas’ın eyleysel örnekçesi ve anlatı izlencesi doğrultusunda metinlerin çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

- Ana Britannica, C.33, Ana Yayıncılık, 1990.
Bayrav, Süheyla, Yapısal Dilbilim, İstanbul, Multilingual Yayınları, 1998.
Dündar, Hülya, Milli Folklor Dergisi, Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi, 7. Sayı, 2002.
Kıran, Ayşe – Zeynel, Yazınsal Okuma Süreçleri, Ankara, Seçkin Yayınları, 2000.
Metz, Christian, (Çev. Oğuz Adanır), Sinemada Anlam Üstüne Denemeler, Tümer Reklamevi, 1986.
Moran, Berna, Yazın Kuramları ve Eleştiri, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999.
Özön, Nijat, “Sinema, televizyon, video, bilgisayarlı sinema sözlüğü”, (Kabalcı Yayınevi, 2000)
Parsa, Alev, “‘Mutluluk Paradoksu’ Greimas’ın Eyleysel Örnekçesiyle”, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV Sinema Bölümü
Parsa, Seyide, Film Çözümlemeleri, İstanbul, Multilingual Yayınları, 2008.
Piaget, Jean, Yapısalcılık, İstanbul, Doruk Yayınları, 1999.
Propp, Vladimir, (Çev. Mehmet – Sema Rifat), Masalın Biçimbilimi, Bilim, Felsefe, Sanat Yayınları, 1985.
Yücel, Tahsin, Yapısalcılık, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, 1999.
Yüksel, Ayşegül, Yapısalcılık ve Bir Uygulama, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 1995.